

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti teraviljaturg 2010. aastal

Tallinn
Juuni 2011

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Vastutavad täitjad: Katrin Nittim, Maris Viileberg

Eesti Konjunktuuriinstituut

Rävala 6, 19080 Tallinn

Tel 668 1242

Fax 668 1240

E-mail: eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunktuuriinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teravilja tootmine	7
Teraviljasaaduste tootmine	9
Väliskaubandus.....	11
Hinnad	18
Teraviljasaaduste tarbimine	25
Maailmaturg	28
Kokkuvõte	32

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti teraviljasektori arengust 2010. aastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- teravilja ja rapsi kasvupindasid, saake ja saagikust ning nende muutusi;
- teraviljatoodete tootmist ja tarbimist;
- teravilja ja rapsi kokkuostuhindade, rapsi, teravilja ja -toodete ekspordi- ja impordihindade ning teraviljatoodete jaehindade muutusi;
- rapsi, teravilja ja -toodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- teraviljaturu ja rapsituru olukorda ja prognoose EL-is ja maailmas.

Töös on kasutatud Statistikaameti (SA) põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ja EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid, Põllumajandusministeeriumi memosid ja EL-i erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 33 lehekülge.

Eesti teraviljaturg 2010. aastal

Teravilja tootmine

Eesti teraviljaturgu 2010. aastal mõjutavad nii 2009. kui 2010. aasta teraviljasaagid.

2009. aasta teraviljasaak oli Eestis Statistikaameti andmetel 873,5 tuhat tonni, see on 1,1% rohkem kui 2008. aastal. Teravilja kasvupind oli 2,3% suurem kui eelnenud aastal, seejuures suurenes enim (+35,6%) tritikü kasvupind. Külvi seganud sügisvihmade tõttu vähenes aga (-28,5%) rukki pind. Taliviljade saagikust vähendasid ka ebasoodsad talvitumistingimused (tritikul -23,7%, rukkil -16,9% ja talinisul -15,9%) ja nende saagid jäid eelnenud aastast väiksemaks (rukkil -40,4%, talinisul -11,7%). Tritikü saak suurenes kasvupinna olulisele suurenemisele vaatamata väikese saagikuse tõttu vaid 3,7%. Eelnenud aastast suuremad olid aga suviviljade saagikused ning ka nende saagid suurenesid võrreldes aastatagusega (odral +8%, suvinisul +10,7%, kaeral +11,6%).

2010. aasta teraviljasaagi suuruseks oli Eestis SA andmeil 670 tuhat tonni, mis on 23,3% väiksem kui 2009. aasta saak. Eelmisest aastast väiksemad on kõigi viljade saagid peale talinisu. Teravilja kasvupind oli 2010. aastal 13,1% väiksem kui 2009. aastal, suurenes vaid talinisu kasvupind. Ka saagikused jäid mullusest väiksemaks. Taliviljade saagikust mõjutasid 2009. aasta sügisene külmalaine, talvine paks lumikate ja selle sulamisest tekkinud liigne niiskus, mis kõik kokku hävitasid osa taliviljadest. 2010. aasta kuuma suve tõttu jäi nii tali- kui suviviljadel liiga kiire valmimise tõttu tera peeneks ja seega saagikus väikeseks. Enim vähenes 2009. aastaga võrreldes kaera saagikus (-27,6%), rukki ja tritikü saagikused olid vastavalt 22% ja 21,3% eelmisest aastast väiksemad.

Tabel 1

Teravilja kasvupind (ilma kaunviljata, tuh ha)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Muutus 2010/2009, ±%
Kasvupind kokku	263,2	261,0	282,1	280,3	292,3	309,3	316,4	275,1	-13,1
sh - rukis	15,2	8,1	7,4	7,3	16,8	21,4	15,3	12,6	-17,6
- talinisu	25,5	23,2	19,6	23,6	36,9	42,8	45,0	51,0	13,3
- suvinisu	41,7	55,2	65,8	67,3	62,6	64,8	68,6	68,7	0,1
- oder	131,4	127,2	144,2	142,0	136,1	136,5	140,7	104,6	-25,7
- kaer	36,5	35,4	33,7	32,6	31,5	34,2	36,1	30,3	-16,1
- tritik	7,2	6,5	6,2	2,5	4,4	5,9	8,0	3,9	-51,3
- muu	5,7	5,4	5,2	5,0	4,0	3,7	2,7	4,0	48,1

* esialgne

Allikas: SA

Tabel 2

Taliteravilja ja talirapsi külvipind järgmise aasta saagiks (tuh ha)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Muutus 2010/2009, ±%
Talirukis	9,1	6,3	7,0	14,7	20,5	12,7	15,8	11,9	-24,7
Talinisu	24,6	16,2	32,7	30,6	41,7	41,0	51,0	60,5	18,6
Tritik	8,3	4,2	4,3	2,7	5,4	6,7	8,2	6,9	-15,9
Talioder		0,1	1,1	0,6	1,4	1,5	1,6	0,7	-56,3
Taliraps			1,8	2,7	8,8	6,5	10,3	15,3	48,5

* esialgne
Allikas: SA

Tabel 3

Teravilja kogusaak (aidakaalus, ilma kaunviljata, tuh t)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Muutus 2010/2009, ±%
Teravili kokku	505,7	608,1	760,1	619,3	879,5	864,2	873,5	670,0	-23,3
sh - rukis	23,3	18,1	20,4	17,8	61,0	65,6	39,1	25,1	-35,8
- talinisu	45,1	66,4	71,4	65,1	151,4	163,8	144,6	145,9	0,9
- suvinisu	99,7	130,2	192,0	154,5	194,4	178,7	197,9	178,5	-9,8
- oder	253,6	293,5	366,7	302,7	362,7	349,1	377,0	252,5	-33,0
- kaer	63,4	72,7	84,2	63,6	85,2	77,5	86,5	52,5	-39,3
- tritik	9,9	16,0	15,0	5,4	15,4	21,8	22,6	8,8	-61,1
- muu	10,7	11,2	10,4	10,2	9,4	7,7	5,8	6,7	15,5

* esialgne
Allikas: SA

Tabel 4

Teravilja saagikus (kasvupinnalt, aidakaalus, ilma kaunviljata, kg/ha)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Muutus 2010/2009, ±%
Teravili kokku	1922	2330	2694	2210	3009	2794	2761	2435	-11,8
sh - rukis	1531	2228	2747	2449	3620	3073	2555	1993	-22,0
- talinisu	1771	2869	3634	2763	4105	3823	3216	2864	-10,9
- suvinisu	2394	2357	2917	2296	3106	2759	2883	2600	-9,8
- oder	1930	2307	2543	2132	2665	2557	2679	2414	-9,9
- kaer	1738	2057	2496	1953	2706	2263	2394	1734	-27,6
- tritik	1387	2439	2430	2152	3521	3712	2834	2229	-21,3

* esialgne
Allikas: SA

Tabel 5

Rapsi kasvupind, rapsiseemne saak ja saagikus Eestis (tuh ha, tuh t, kg/ha)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Muutus 10/09, ±%
Kasvupind	46,3	50,4	46,6	62,5	73,6	77,7	82,1	98,0	19,4
Saak	69,2	68,6	83,1	84,6	133,3	111,1	136,0	129,6	-4,7
Saagikus	1494	1362	1781	1354	1812	1431	1657	1322	-20,2

* esialgne
Allikas: SA

Rapsi kasvupind kasvas 2010. aastal ligi viiendiku võrra, kuid võrreldes eelmise aastaga jäi saak 4,7% võrra väiksemaks. Põhjuseks erakordne suvine kuumus, millest tulenes liiga kiire areng kasvuperioodil, varane valmimine ja seetõttu peeneks jäänud tera ja väike saagikus (-20,2% võrreldes 2009. aastaga).

Teraviljasaaduste tootmine

Teravilja **kokkuostukogus** oli Eestis 2010. aastal 429,3 tuh tonni, mis on 61,2 tuh tonni võrra ehk 12,5% väiksem kui eelmisel aastal. Kokkuostukoguse vähenemise põhjuseks oli eelmisest aastast väiksem teraviljasaak aga ka aasta alguse madalad kokkuostuhinnad. Koguseliselt vähenes aastatagusega võrreldes enim tritik ($-3,2$ tuh t, $-45,1\%$) ja rukki ($-13,4$ tuh t; $-36,2\%$) kokkuost. Kaera kokkuost vähenes $8,2$ tuh t ehk $-29,5\%$, odral $-28,4$ tuh t; $-18,6\%$ ja nisul $-6,9$ tuh t ehk $-2,7\%$.

Rapsiseemne kokkuostukogus suurenes 2010. aastal $5,9$ tuh tonni ($4,9\%$).

Tabel 6

Teravilja ja rapsiseemne kokkuost Eestis (tuh tonni)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Muutus 10/09, ±%
Teravili	194,2	211,5	235,2	354,8	495,9	521,7	490,5	429,3	-12,5
..nisu	93,9	98,8	131,7	147,0	231,8	283,6	256,6	249,7	-2,7
..rukis	16,2	14,1	13,2	12,5	51,9	53,8	37,0	23,6	-36,2
..oder	69,9	84,6	67,2	163,5	173,3	144,4	152,7	124,3	-18,6
..kaer	9,8	11,0	19,3	25,0	31,4	25,9	27,8	19,6	-29,5
..tatar	0,05	0,05	0,0	0,03	0,05	-	-	0,02	-
..tritik	1,1	1,3	2,4	2,1	2,6	6,1	7,1	3,9	-45,1
..segavili	3,3	1,7	1,4	4,6	4,9	7,7	9,3	8,2	-11,8
Kaunvili	1,2	0,4	0,1	0,4	1,1	0,4	2,1	5,1	2,4 korda
Rapsiseeme	68,5	58,5	67,7	100,1	126,5	107,9	120,0	125,9	4,9

Allikas: SA

Teraviljasaaduste **tootmise** näitajate osas on SA poolt 2010. aasta kohta avaldatud vaid kiirstatistika andmed (tabel 7). Esialgse hinnangu järgi jätkus 2010. aastal juba aastaid kestnud toidujahu toodangu mahu suurenemise tendents ning leiva-saiatoodete toodangu vähenemine. Alates 2008. aastast on järjest vähem toodetud ka jahust kondiitritooteid.

Tabel 7

Teraviljasaaduste tootmine Eestis 2000-2010.a (tuh t)

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Toidujahu	30,3	63,3	64,7	71,9	73,5	74,4	78,8
- nisujahu	11,9	43,0	44,4	51,8	52,4	51,6	
- rukkiyah	18,4	20,2	20,1	20,0	20,9	22,3	
Tangained	1,0	2,3	2,4	2,2	2,8	3,2	
Leiva-saiatooted	76,5	72,4	74,4	78,8	77,3	74,1	70,2
- leib	41,7	35,2	34,2	32,2	32,0	31,1	
- sai, sepikulised	30,0	29,8	30,0	35,1	33,5	31,3	
- suhkru- ja rasvarikkad saiad, pirukad	4,4	6,2	8,2	8,8	9,1	9,0	
- kuivikud, röstleib, krõbeleivad, barankad	0,2	0,7	0,6	0,7	0,6	0,6	
- pitsad	0,2	0,2	0,7	1,0	1,0	1,4	
Jahust kondiitritooteid	4,4	...	9,4	9,7	8,7	7,1	5,2
- tordid, koogid	2,2	4,7	5,6	5,9	5,1	4,1	
- keeksid, rullbiskviidid	0,4	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4	
- vahvlid	0,1	...	0,4	0,4	
- küpsised	1,5	2,2	1,7	1,9	2,0	1,8	
- praänikud, piparkoogid	0,2	1,1	1,0	0,9	0,8	0,6	
Makaronitooted	-	0,6	0,3	0,0	0,0	0,0	
Segasööt	133,3	177,0	208,9	214,2	229,5	201,3	

*SA kiirstatistika esialgsed andmed

Allikas: SA

Eesti **jahutööstuse majandustulemused** olid 2010. aastal tagasihoidlikumad kui eelmisel aastal. Müügitulu teeniti 36,9 mln eurot, mida oli 15,8% rohkem kui 2009. aastal. Kogukulud olid 34,8 mln eurot ehk 20,4% suuremad kui eelnenud aastal. Seega kulude kasv ennetab müügitulu kasvu. Kogukasumi suuruseks kujunes 2,2 mln eurot ehk -27% võrreldes eelmise aastaga. Puhas lisandväärtus oli 3,5 mln eurot ehk 25% vähem kui 2009. aastal. Suur osa kulude suurenemisest langeb ligikaudu 50% kõrgema toiduvilja kokkuostuhinna maksmise arvele. Töötajate arv suurenes jahutööstuses aastaga 7%, kuid tööjõukulud vähenesid 20%, tööjõukulude osakaal kogukuludes vähenes 5,7%-lt 3,8%-ni.

Tarbijate ostuvõime langus ja nõudluse vähenemine avaldasid mõju **pagaritööstuse majandusnäitajatele**, mistõttu jäid ka selle sektori majandustulemused 2010. aastal nõrgemaks kui eelmisel aastal. Pagaritööstuse müügitulu oli 2010. aastal 124,5 mln eurot, mis oli 1,5 mln euro võrra ehk 1,2% väiksem kui 2009. aastal. Samal ajal suurenesid kulud 1,8 mln euro võrra 118,2 mln euroni ehk 1,5%. Seejuures tööjõukulud vähenesid 3,7 mln euro võrra ehk -11,8%, tööjõukulude osakaal kogukuludes oli 23,2% (2009.a 26,7%). Seega suurenesid kogukulud tooraine, energia ja teiste tootmise sisendite arvel. Töötajate arv vähenes pagaritööstuses 11,7% ehk 405 inimese võrra 3059 töötajani, töötasu töötaja kohta praktiliselt ei muutunud (keskmiselt 556 eurot kuus). Tootlikkus müügitulu alusel suurenes aastaga 11,8%.

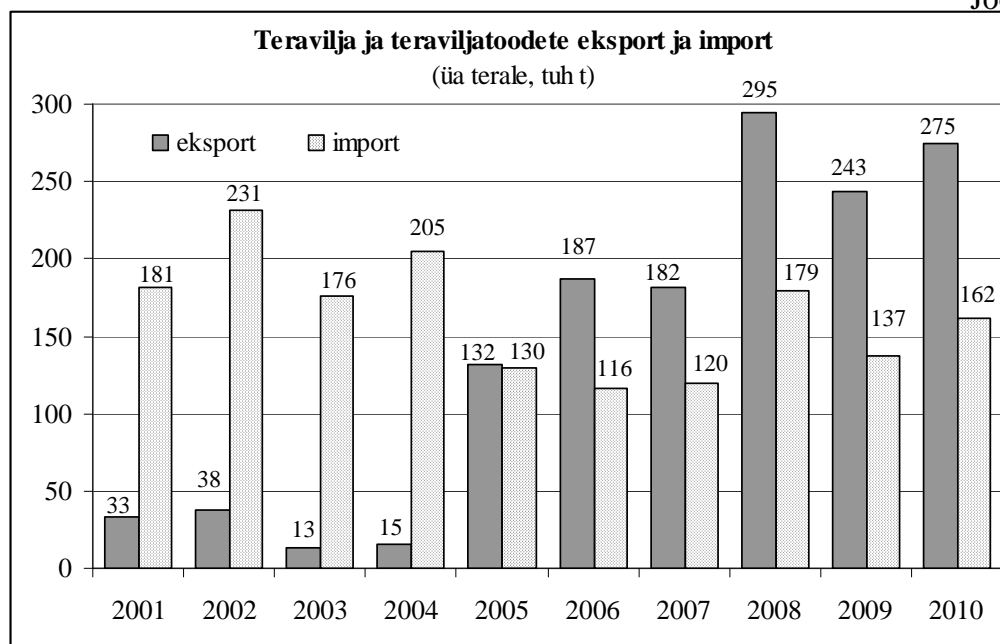
2010. aastal teenis pagaritööstus kasumit kokku 6,3 mln eurot, kuid kuna müügitulu vähenemisega kaasnes kulude suurenemine, siis kahanes kasum eelmise aastaga võrreldes 3,3 mln euro võrra ehk -34,4%.

Valmisloomasööda tootmise ettevõtted teenisid 2010. aastal müügitulu kokku 57,3 mln eurot, mis on 9,9 mln euro võrra ehk 20,9% rohkem kui 2009. aastal. Seejuures suurenesid kulud aastaga 9,5 mln euro võrra 55,2 mln euroni ehk +20,9%. Osalt on kulude kasv tingitud kolmandiku võrra suurematest kulutustest kõrgema kokkuostuhinnaga söödaviljale. Töötajate arv vähenes valmisloomasööda tootjatel aastatagusega võrreldes 21,6% (123-ni). Tööjõukulud vähenesid 0,3 mln euro võrra (-14,8%) ja tööjõukulude osatähtsus kogukuludes vähenes 4,8%-lt 3,4%-ni. Tööviljakus hõivatud kohta müügitulu alusel suurenes aastatagusega võrreldes 54,2% ehk 2008. aasta tasemele.

Valmisloomasööda tootjad teenisid 2010. aastal kasumit 2,1 mln eurot, mis oli 0,35 mln euro võrra (+19,7%) suurem kui 2009. aastal.

Väliskaubandus

Teravilja ja teraviljatoodete **ekspordi ja impordi koguseline bilanss** on käesolevas töös esitatud **ümber arvestatuna terale** (Statistikaameti arvutused) ja selles arvestuses ei ole kaasatud riisi ja tooteid riisist (joonis 1). Tänu viimaste aastate headele teravilja saakidele oli 2010. aastal juba 6-ndat aastat järjest teravilja eksport Eestis kordades suurem kui varasematel aastatel ning teravilja import on võrreldes varasemaga vähenenud. Kui 2009. aastal olid majandussurutise ja hindade languse tingimustes ekspordi- ja impordikogused väiksemad kui 2008. aastal, siis 2010. aastal hoogustus teravilja väliskaubandus vaatamata väiksemale teravilja saagile võrreldes 2009. aastaga. Teravilja ekspordikogus (275 tuh t) ületas 2010. aastal aasta varasemat näitajat 13,2% ja impordikogus (162 tuh t) +18,2%. Teravilja ja -toodete **koguseline bilanss** oli seega positiivne suurenedes 2009. aasta 106 tuhandelt tonnilt 113 tuhandele tonnile (+6,6%).

Allikas: SA

Teravilja ja teraviljasaaduste väliskaubanduse **rahalis** bilansis on arvesse võetud ka riis ja tooted riisist ning hinnangulised käibed (EKI arvutused). Teravilja ja teraviljasaadusi eksporditi Eestist 2010. aastal 67,9 mln euro eest ning see moodustas üldisest põllumajandussaaduste ekspordist (835,3 mln eurot) 8,1%. Teravilja ja teraviljasaadusi imporditi samal ajal 82,2 mln euro eest ning selle osakaal kogu põllumajandussaaduste impordist (1021,9 mln eurot) oli 8%.

Tabel 8

Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhieksporti käive ja struktuur

	Ekspordikäive (mln €)			Ekspordistruktuur (%)		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Teravili	45,6	24,6	35,2	58	41	52
Jahu, tangained	10,2	9,6	11,0	13	16	16
Taigna- ja kondiitritooted	22,9	25,7	21,7	29	43	32
KOKKU teravili ja teraviljasaadused	78,7	59,9	67,9	100	100	100
Õlitaime seemned	20,9	20,5	24,4	32	40	35
Taimeõli	38,7	25,9	40,1	60	50	58
Õlikoogid	5,3	5,1	4,9	8	10	7
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	64,9	51,5	69,4	100	100	100

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Teravilja ja teraviljatoodete **ekspordikäive** oli 2010. aastal 13,4% suurem kui 2009. aastal (59,9 mln eurot). **Impordikäive** suurenes 78,1 mln eurolt 2009. aastal 82,2 mln euroni 2010. aastal ehk 5,2%. Seega teravilja ja teraviljasaaduste väliskaubanduse käivete negatiivne saldo vähenes -18,2 mln eurolt 2009. aastal -14,3 mln euroni 2010. aastal. Kuigi juba mitu aastat on teravilja ja teraviljatoodete väliskaubanduse koguseline bilanss olnud positiivne, püsib rahaline bilanss endiselt negatiivne. Selle põhjuseks on eksporditava ja imporditava kauba erinev struktuur. Impordikäibest moodustas 2010. aastal teravili 18% ning suurema lisandväärtusega tooted (jahu ja tangained ning taigna- ja kondiitritooted) 62% (tabel 11). Ekspordikäibes ületas aga teravilja osatähtsus (52%) ülejäänud kahe tootegrupi osatähtsust (48%). Kui 2009. aastal toimus teravilja ja -toodete ekspordistruktuuris positiivne nihe suurema lisandväärtusega toodete osatähtsuse suurenemise suunas, siis 2010. aastal toimus selles vallas jälle kerge tagasimineki – teravilja osatähtsus suurenes võrreldes eelmise aastaga. Küll aga suurenes teravilja osatähtsus impordikäibes, seda jahu ja tangainete osatähtsuse arvel.

Tabel 9
Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhieksporti kogused (tonnides)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Muutus 2010/2009, ±%
Nisu	34167	25964	27362	115142	91743	124320	35,5
Rukis	-	1500	1701	20752	17606	1923	-9,2 korda
Oder	53105	104819	114372	96171	64601	73929	14,4
Kaer	15750	24777	4685	23695	20308	15037	-26,0
Nisupüül	11471	14251	16857	18290	20739	18971	-8,5
Püül muust teraviljast	542	979	2080	2215	1568	2253	43,7
Kruubid, helbed	2040	3571	3493	5330	7726	11160	44,4
Linnased	6029	1908	444	504	714	468	-34,5
Pagari- kondiitritooted	1424	6670	11078	9400	9775	11068	13,2
Rapsiseemned	54618	37738	26085	53550	70987	76276	7,5
Muude õlitaimede seemned	75	108	613	220	191	534,8	2,8 korda
Rapsiõli	20153	24349	20541	21140	21144	34843	64,8
Sojaõli	8328	9188	11469	13477	10047	11205	11,5
Muud õlid	71	555	863	2862	3192	2287	-28,4
Õlikoogid rapsist	24787	11071	17922	20712	23084	20540	-11,0
Muud õlikoogid	114	1033	350	168	477	125	-3,8 korda

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Koguseliselt eksporditi 2010. aastal eelmise aastaga võrreldes oluliselt vähem rukist, mille saak on kahel viimasel aastal tugevasti vähenenud (2009. aastal võrreldes eelmise aastaga –59,6% ja 2010. aastal –35,8%). Ka kaera saak vähenes 2010. aastal 39,3% ning kera eksporditi 26% vähem kui 2009. aastal. Vähenes ka nisujahu ja linnaste eksport. 2010. aastal suurenesid aga nisu ja odra, püülijahu, kruupide ja helveste ning pagaritoodete ekspordikogused (tabel 9). 13% suurenes nisupüüli ja 18,7% tangude ning lihtjahu eksport, üle 40% suurenes kruupide ja helveste ning linnaste eksport.

Teravilja ja teraviljatoodete ekspordikäibest 3,7 mln eurot ehk 5,5% oli 2010. aastal hinnanguline teravilja ekspordikäive, mille kohta puuduvad andmed kauba liigi ja koguste osas, millest tulenevalt ülaltoodud andmed ei kajasta teravilja ja -toidete koguselist ekspordit täielikult.

Peamisteks **ekspordi sihtriikideks** olid nisu osas Saksamaa, Keenia, Holland, Läti, rukki osas Soome, nisujahu ja rukkijahu osas Soome ja Läti (tabel 10). Otra müüdi Hollandisse, Taani, Irimaale ja Hispaaniasse, kaera aga Hispaaniasse, Suurbritanniasse, Taani ja Lätti. Tangude ja lihtjahu, samuti kruupide ja helveste ekspordist läks suurem osa Soome ja Lätti. Linnaed müüdi peamiselt Lätti, Soome ja Leetu.

Kogu teravilja ja teraviljasaaduste ekspordist (koguseliselt, ümber arvestatult teradesse) läks 2010. aastal kolmandatesse riikidesse 15% (2009.a 2,2%, 2008.a 25,7%, 2007.a 56,5%). Seega peamiselt müüdi teravilja ja -tooteid Eestist teistesse Euroopa Liidu riikidesse.

Tabel 10

Teravilja ja jahu ekspordi struktuur riigiti 2010. aastal (%)

Nisu		Nisujahu		Rukis		Rukki- jahu		Oder		Kaer	
'04.a	4690 t	'04.a	4120 t	'04.a	30 t	'04.a	256 t	'04.a	436 t	'04.a	0 t
'05.a	34167 t	'05.a	11471 t	'05.a	0 t	'05.a	542 t	'05.a	53105 t	'05.a	15750 t
'06.a	25964 t	'06.a	14251 t	'06.a	1500 t	'06.a	979 t	'06.a	104819 t	'06.a	24777 t
'07.a	27362 t	'07.a	16857 t	'07.a	1701 t	'07.a	2080 t	'07.a	114372 t	'07.a	4685 t
'08.a	115142 t	'08.a	18290 t	'08.a	20752 t	'08.a	2207 t	'08.a	96171 t	'08.a	23695 t
'09.a	91743 t	'09.a	20739 t	'09.a	17606 t	'09.a	1562 t	'09.a	64601 t	'09.a	20308 t
2010.a	124320 t	2009.a	18971 t	2010.a	1923t	2010.a	2246t	2010.a	73929t	2010.a	15037t
Saksamaa	24	Soome	52	Soome	100	Soome	59	Holland	22	Hispaania	46
Keenia	22	Läti	20			Läti	21	Taani	18	Suurbrit.	19
Holland	15	Malta	9			Austraalia	11	Iirimaa	17	Taani	18
Läti	15	Leedu	6			Leedu	9	Hispaania	15	Läti	15
Prantsusmaa	7	Itaalia	4					Saksamaa	15	Saksamaa	2
Rootsi	5	Rootsi	2					Soome	5		
Hispaania	5	Saksamaa	2					Norra	5		
Soome	5	Teised	5					Läti	3		
teised	2										

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Koguseliselt imporditi 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga 3,5 korda enam rukist ja 5,2 korda enam otra (tabel 12). Veerandi võrra suurenes nisu ja kaera impordikogus. Teiste toodete import kasvas vähem. Vähem kui 2009. aastal imporditi aga rukkijahu ja linnaseekstrakti.

Teravilja ja teraviljatoodete impordikäibest 5,8 mln eurot ehk 7% oli hinnanguline teravilja impordikäive, mille kohta puuduvad andmed imporditava kauba liigi ja koguste kohta. Sellest tulenevalt ei kajasta koguselised andmed teravilja ja -toodete importi täielikult.

Tabel 11

Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhiimpordi käive ja struktuur

	Impordikäive (mln €)			Impordi struktuur (%)		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Teravili	19,7	9,7	14,5	20	13	18
Jahu, tangained	23,7	20,7	16,5	25	26	20
Taigna- ja kondiitritooted	53,0	47,7	51,2	55	61	62
KOKKU teravili ja teraviljasaadused	96,4	78,1	82,2	100	100	100
Õlitaimede seemned	6,2	2,8	5,8	10	6	18
Taimeõli	46,5	30,7	9,4	73	64	30
Õlikoogid	10,8	14,5	16,3	17	30	52
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	63,5	48,0	31,5	100	100	100

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Kui 2009. aastal olid peamised teravilja **impordimaad** Eesti jaoks Läti, Leedu ja Soome, siis 2010. aastal osteti lisaks nendele riikidele 66% imporditavast nisust Taanist, rukkijahu osteti lisaks Soomele ja Lätile 37% ulatuses ka Rootsist, imporditavast odrast tuli lisaks Lätile ja Leedule 46% Saksamaalt. Tangud imporditi Leedust ja Lätist ning teravilja helbed Lätist, Soomest, Leedust, Hiinast, Ukrainast.

Kogu teravilja ja teraviljatoodete impordikogusest (ümber arvestatuna terale) osteti 2010. aastal 97,6% Euroopa Liidu maadest ja 2,4% kolmandatest riikidest (2009.a vastavalt 93,3% ja 6,7% ning 2008.a 87% ja 13%).

Tabel 12
Teravilja, teraviljasaaduste, õlikultuuride ning õlisaaduste põhiimpordi kogused (tonnides)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Muutus 2010/2009, ±%
Nisu	15506	6039	11888	32573	19030	23700	24,5
Rukis	17354	10699	3303	9895	4565	16178	3,5 korda
Oder	4239	3	3886	8494	2310	12029	5,2 korda
Kaer	1218	1277	2075	547	1040	1321	27,0
Nisujahu	13502	14079	14443	17539	17190	20188	17,4
Rukkijahu	682	488	834	1497	1023	189	-5,4 korda
Kaerahelbed	1071	1505	1750	1589	1946	2061	5,9
Linnased	20747	24295	21669	22089	17483	19186	9,7
Linnaseekstrakt	2576	29089	3510	4335	4316	3545	-17,9
Pagari- kondiitritooted	11682	15612	16552	14723	13728	15249	11,1
Makaronid	7469	7315	8303	9264	9253	9436	2,0
Rapsiseemned	12823	25701	23394	6753	749	6601	8,8 korda
Muude õlitai- mede seemned	3060	2192	1816	4142	2430	2604	7,2
Rapsiõli	3962	5491	5475	24612	28986	8759	-3,3 korda
Sojaõli	14977	16549	18149	19028	11308	130	-87 korda
Muud õlid	1334	2174	2300	4424	5872	2396	-2,5 korda
Õlikoogid rapsist	33178	38104	30739	28704	40137	43622	8,7
Muud õlikoogid	28629	28099	22254	16812	31680	29625	-6,5

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 13

Teravilja ja jahu impordi struktuur riigiti 2010. aastal (%)

Nisu		Nisujahu		Rukis		Rukkijahu		Oder		Kaer	
2004.a	46579t	2004.a	148301	2004.a	11717t	2004.a	609t	2004.a	26600t	2004.a	1631t
2005.a	15506t	2005.a	13502t	2005.a	17354t	2005.a	682t	2005.a	4239t	2005.a	1218t
2006.a	6039t	2006.a	14079t	2006.a	10699t	2006.a	488t	2006.a	3t	2006.a	1277t
2007.a	11889t	2007.a	14443t	2007.a	3303t	2007.a	834t	2007.a	3886t	2007.a	2075t
2008.a	32573t	2008.a	17539t	2008.a	9895t	2008.a	1497t	2008.a	8494t	2008.a	547t
2009.a	19030t	2009.a	17190t	2009.a	4565t	2009.a	1023t	2009.a	2310t	2009.a	1040t
2010.a	23700t	2010.a	20188t	2010.a	16178t	2010.a	189t	2010.a	12029t	2010.a	1321t
Taani	66	Läti	76	Läti	99	Soome	49	Saksamaa	46	Soome	55
Läti	27	Soome	19	Teised	1	Rootsi	37	Leedu	45	Läti	44
Leedu	5	Leedu	3			Läti	13	Läti	9	Leedu	1
Saksamaa	2	Teised	2			Teised	1				

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Õlikultuure ja -saadusi eksporditi 2010. aastal Eestist 69,4 mln euro väärtuses, suurenemine võrreldes 2009. aastaga oli 34,8%. Käibe suurenemine toimus valdavalt taimeõlide ekspordikäibe suurenemise arvel (+54,8%). Õlitaime seemnete ekspordikäibe suurenes 19% ja õlikookide ekspordikäibe vähenes eelmise aastaga võrreldes 3,9%. Taimeõlide ekspordikäibe osatähtsus õlikultuuride ja -saaduste üldises ekspordikäibes suurenes 8%-punkti võrra 58%-ni, seda peamiselt rapsiõli ekspordikoguse 64,8%-lise suurenemise arvel. Õlitaime seemnete ekspordikäibe osatähtsus vähenes 5%-punkti võrra ja oli 35% üldisest käibest. Õlikookide ekspordikäibe osatähtsus vähenes 10%-lt 7%-ni üldisest õlikultuuride ja -saaduste ekspordikäibest (tabelid 8 ja 9). Rapsiseemneid eksporditi 2010. aastal Saksamaale, Hollandisse, Soome, Prantsusmaale ja Suurbritanniasse, õlikooke peamiselt Norrasse ja Soome (tabel 14).

Tabel 14

Rapsiseemne ja õlikooži ekspordi ja impordi struktuur riigiti 2010. aastal (%)

Ekspord		Import	
Rapsiseeme	Õlikoožid	Rapsiseeme	Õlikoožid
2004.a 11262 t	2004.a 16063 t	2004.a 64641 t	2004.a 71382 t
2005.a 54618 t	2005.a 24901 t	2005.a 12823 t	2005.a 61807 t
2006.a 37738 t	2006.a 12104 t	2006.a 25701 t	2006.a 66203 t
2007.a 26085 t	2007.a 18272 t	2007.a 23394 t	2007.a 52993 t
2008.a 53550 t	2008.a 20880 t	2008.a 6753 t	2008.a 45516 t
2009.a 70987 t	2009.a 23684 t	2009.a 749 t	2009.a 71816 t
2010.a. 76276 t	2010.a. 20665 t	2010.a. 6601 t	2010.a. 73246 t
Saksamaa 33	Norra 53	Läti 53	Hollandi 23
Hollandi 20	Soome 43	Ukraina 25	Poola 20
Soome 19	Läti 4	Leedu 20	Leedu 19
Prantsusmaa 16		Taani 2	Läti 13
Suurbritannia 12			Taani 10
			Venemaa 10
			Ukraina 2
			Teised 3

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Õlikultuuride ja -saaduste impordikäive oli 2010. aastal 31,5 mln eurot, mis võrreldes 2009. aastaga on rohkem kui kolmandiku võrra (-34,4%) vähem. Võrreldes 2009. aastaga muutus oluliselt ka käibe struktuur. Enim, 21,3 mln euro võrra, vähenes taimeõlide (kõigi taimeõlide, peamiselt aga rapsi- ja sojaõli arvel) impordikäibe; selle osatähtsus üldises õlikultuuride ja -saaduste impordikäibes vähenes 64%-lt 30%-ni. Samas suurenesid õliseemnete (peamiselt rapsiseemnete arvel) ja õlikookide impordikäibed, nende osatähtsused üldises õlikultuuride ja -saaduste impordikäibes olid 2010. aastal vastavalt 18% ja 52% (tabelid 11 ja 12).

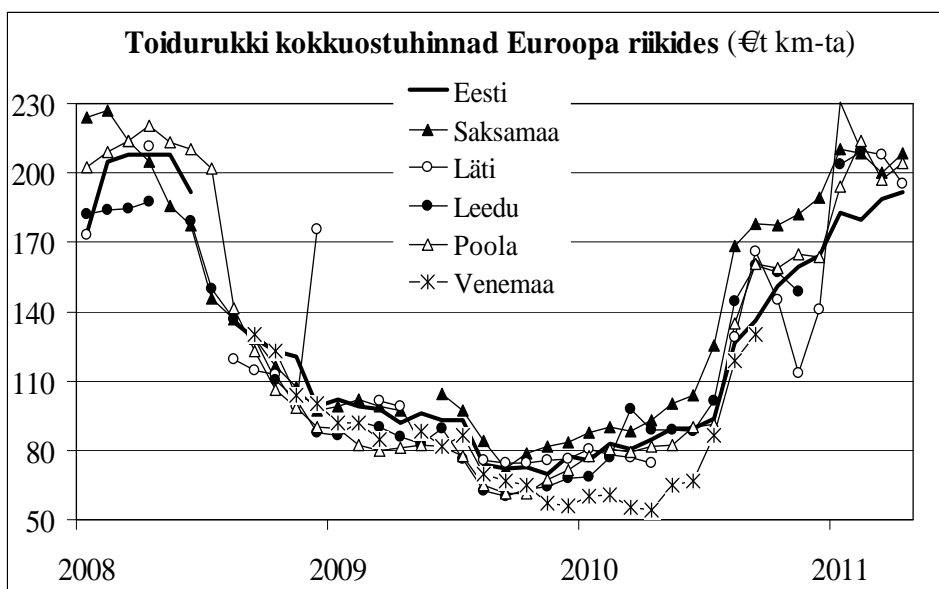
Rapsiseemnete peamised impordimaad olid 2010. aastal Läti, Ukraina ja Leedu, õlikooke osteti peamiselt Hollandist, Poolast ja Leedust, vähem Lätist, Taanist, Venemaalt, ja teistest maadest.

Hinnad

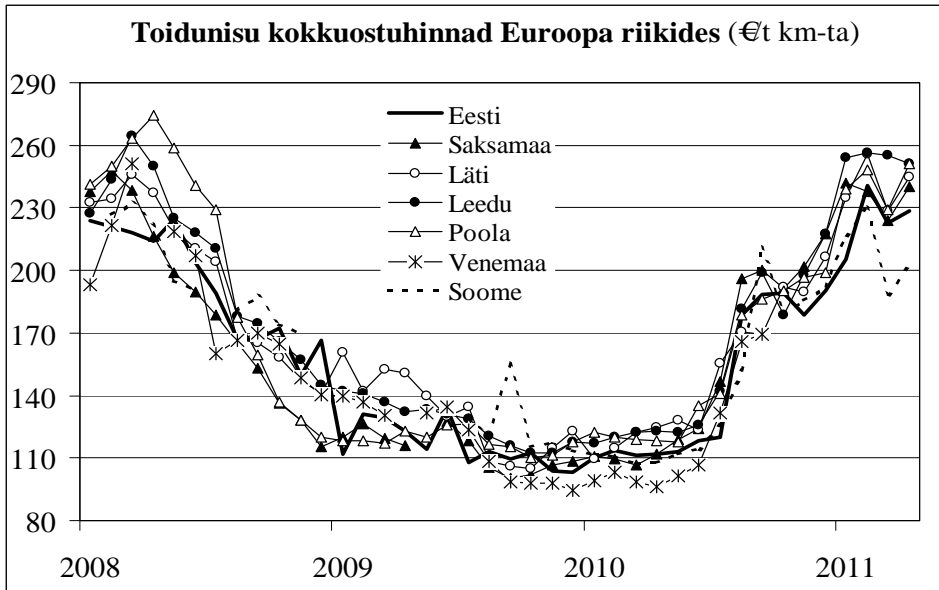
2008. aastal alanud teravilja hindade langus **maailmaturul** kestis 2009. aasta sügiseni. Selleks ajaks olid enamiku viljade hinnad alanenud buumiaegse tõusu eelsele tasemele, mõne vilja osas madalamalegi. 2009. aasta IV kvartalis muutusid hinnad madalal tasemel stabiilsemaks. Ka 2010. aasta I poolaastal püsisid teravilja hinnad maailmaturul madalad liikudes üles-alla kõikides kergel tõusutrendil.

Eestis ja naabermaades ning lähiturgudel on muutused teravilja kokkuostuhindades olnud sarnased (joonised 2-5). Kui eelmistel aastatel, hindade kiirema tõusu ja languse perioodidel olid erinevused erinevate maade hindades suuremad, siis 2009. ja 2010. aastal hindade madalal tasemel olid hinnaerinevused muutunud väiksemaks. Kõige rohkem eristusid Venemaa hinnad, mis olid teiste maadega võrreldes madalamad. Eestis olid teravilja kokkuostuhinnad lähiregioonide hulgas keskmisel tasemel. Järsem hinnatõus algas 2010. aasta suvel, mil hinnad tõusid erinevates riikides enam-vähem üheaegselt. Hinnatõus kestis 2010. aasta lõpuni. 2011. aasta alguskuudel on hinnatõus peatunud ja hinnad on valdavalt stabiliseerunud tehes kergeid korrektsioone allapoole.

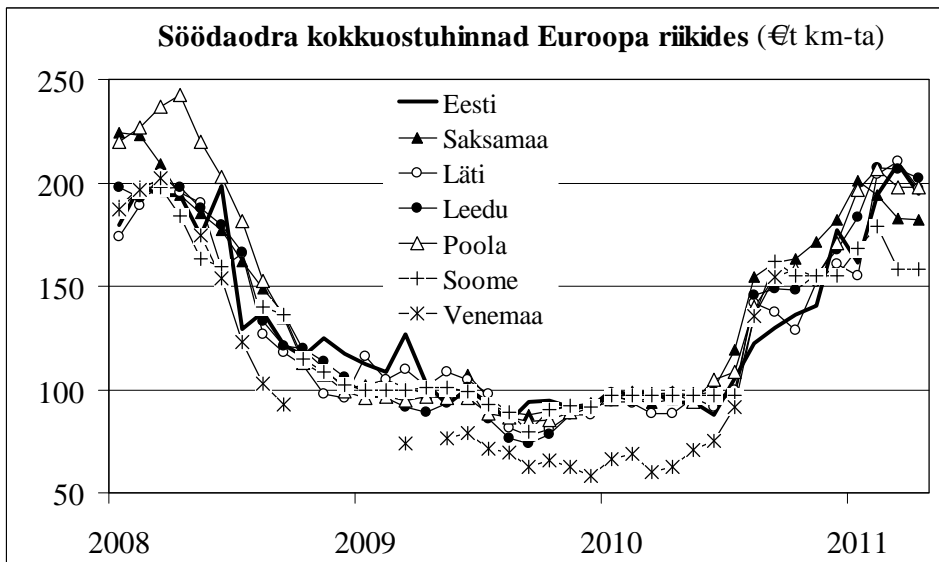
Joonis 2

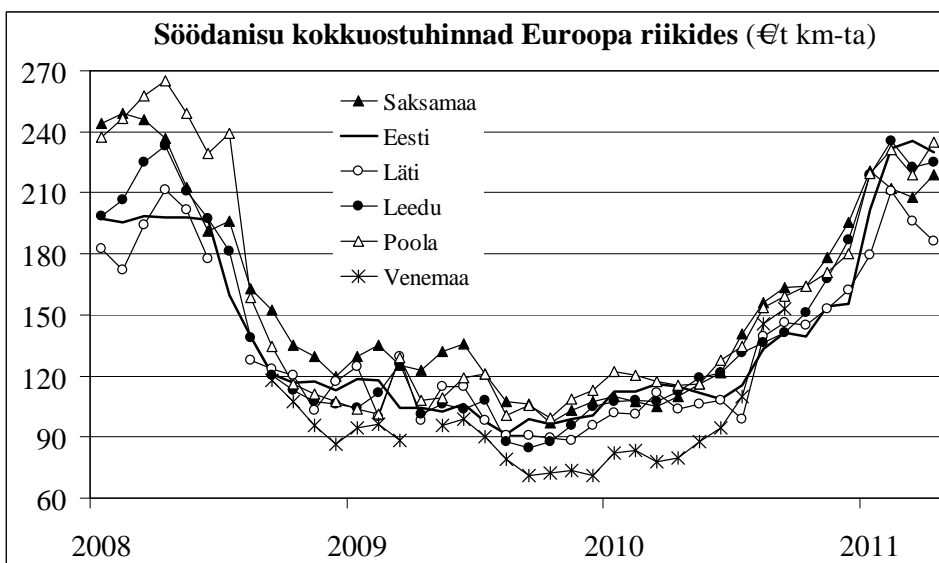
Allikad: EKI, AMISNET

Joonis 3

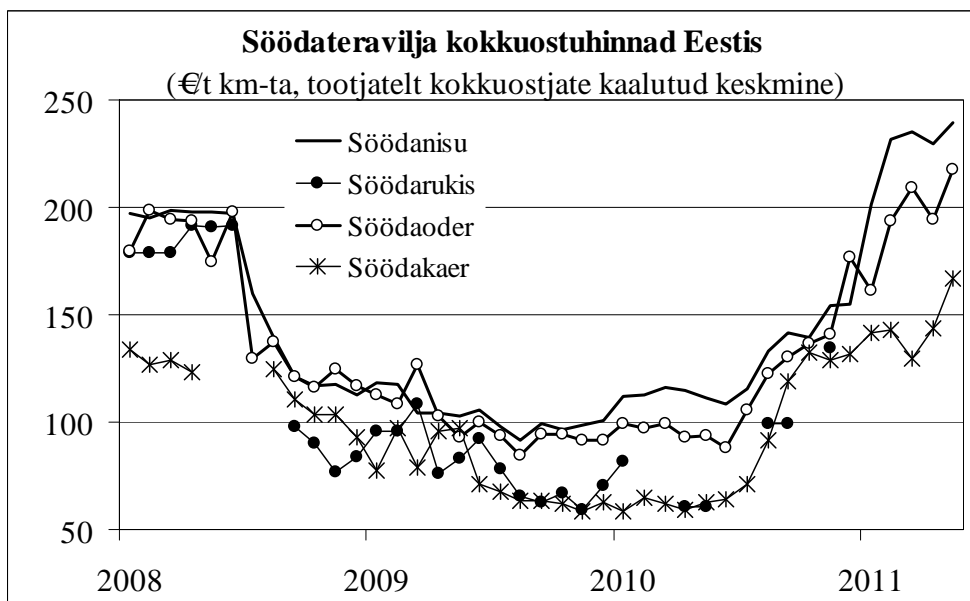
Joonis 4

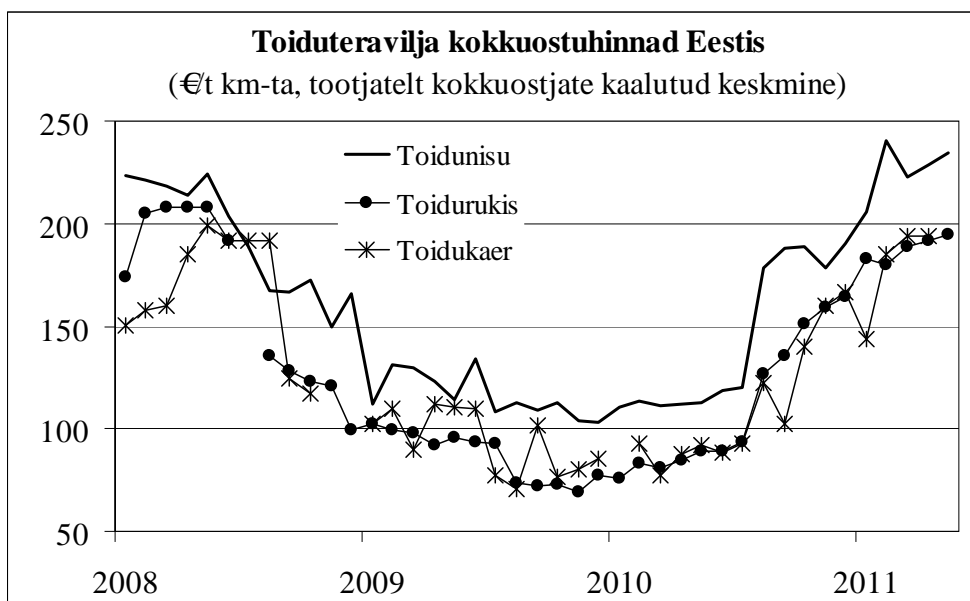
Joonis 5

Allikad: EKI, AMISNET

Eestis olid teravilja kokkuostuhinnad madalaimal tasemel 2009. aasta III ja IV kvartalis. IV kvartalis hinnalangus aeglustus, hinnad liikusid kord tõusu kord languse suunas, enamuse viljade osas kergel langustendentsil, vaid söödanisu ja söödaoder osas juba kergel tõusutrendil (joonised 6 ja 7). 2010. aastal on teravilja kokkuostuhinnad Eestis tõusnud, eriti kiire on tõus olnud II poolaastal. Aastakeskmiste võrdluses oli hinnatõus 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga olenevalt viljast 12,7...60% (tabel 15). Enim tõusid keskmised kokkuostuhinnad toidurukkil (60%), toiduodral (60%), söödakaeral (57,3%), toidunisel (53%) ja tritikul (51%). Kõige vähem kallines söödarukis (12,7%). 2011. aastal on teravilja kokkuostuhindade tõus Eestis jätkunud.

Joonis 6

Joonis 7

Allikas: EKI

Tabel 15

Aasta keskmised teravilja kokkuostuhinnad Eestis (€t km-ga)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Muutus 10/09, ±%
Nisu	98.97	117.66	183.88	156.48	105.35	155.64	47,7
Toidunisu	105.39	121.98	192.32	195.94	111.09	169.99	53,0
Söödanisu	88.37	101.80	168.11	128.94	99.55	134.30	34,9
Rukis	91.93	105.16	166.97	126.62	76.80	120.39	56,8
Toidurukis	97.37	107.81	175.43	136.73	75.84	121.34	60,0
Söödarukis	78.98	98.52	142.06	109.38	78.38	88.36	12,7
Oder	90.63	100.35	161.63	125.82	93.58	124.75	33,3
Toiduoder	108.65	100.22	153.39	161.44	86.51	138.48	60,1
Söödaoder	90.62	100.36	161.63	125.80	93.70	124.72	33,1
Kaer	83.61	89.00	130.32	112.65	68.27	104.78	53,5
Toidukaer	96.35	100.35	149.62	168.07	84.37	114.72	36,0
Söödakaer	80.45	87.71	128.96	104.65	64.62	101.67	57,3
Tritik	142.98	138.82	84.66	128.18	51,4
Raps	208.97	248.85	328.33	317.39	246.78	314.16	27,3

Allikas: EKI

Koos maailmaturuhindade langusega alanesid 2009. aastal oluliselt ka **teravilja ekspordi- ja impordihinnad**. Seejuures oli ekspordihindade langus suurem kui impordihindadel. 2010. aastal impordihindade langus jätkus, kuid ekspordihinnad olid juba valdavalt kõrgemad kui 2009. aastal (tabelid 16 ja 17).

Tabel 16

Teravilja ja nisujahu aasta keskmised ekspordihinnad (€t km-ta)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Muutus 10/09, ±%
Nisu	105	109	211	175	118	167	41,5
Rukis	-	75	147	173	110	178	62,0
Oder	107	116	251	173	114	137	20,1
Kaer	132	129	163	162	118	125	6,4
Nisujahu	202	207	258	352	282	259	-8,1
Raps	205	246	327	381	279	308	10,4

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

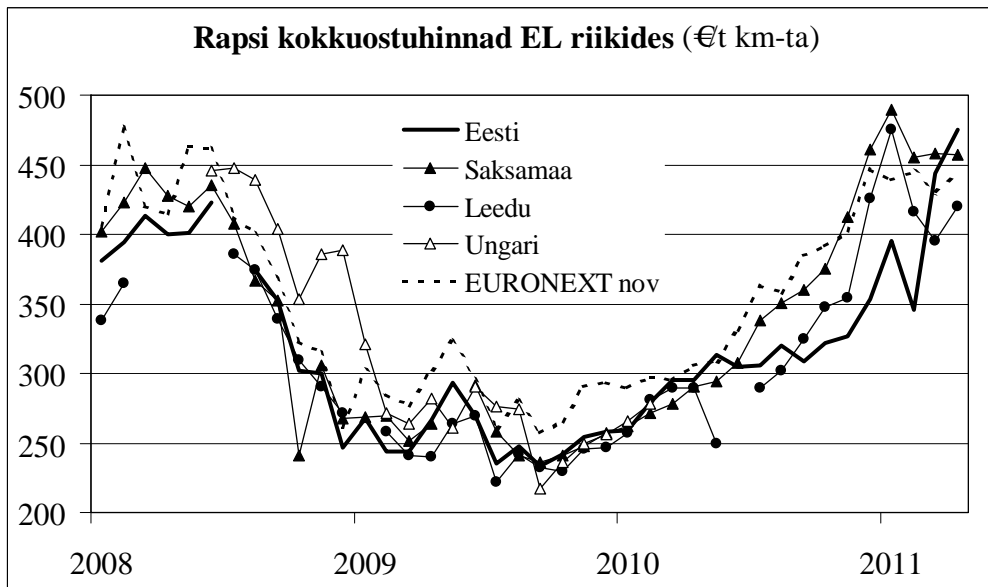
Teravilja ja nisujahu aasta keskmised impordihinnad (€/t km-ta)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Muutus 2010/2009, ±%
Nisu	111	114	153	191	167	186	11,9
Rukis	102	115	141	169	149	112	-24,3
Oder	109	-	153	189	257	107	-2,4 korda
Kaer	94	158	99	186	139	143	2,8
Nisujahu	167	195	236	327	266	243	-8,9
Raps	190	250	303	514	1266	521	-2,4 korda

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Rapsi novembrifutuuri **hind EURONEXT'i börsil** oli 2008. ja 2009. aasta languse järel madalaimal tasemel 2009. aasta septembris (257 eurot/t). Edasi liikus börsihind tõusutrendil 2010. aasta lõpuni, olles 2010. aasta detsembris 446,5 eurot/t ehk 52% kõrgem kui 2009. aasta detsembris (293,5 eurot/t). 2011. aasta alguskuudel on rapsi hind börsil stabiliseerunud ja liikunud üles-alla.

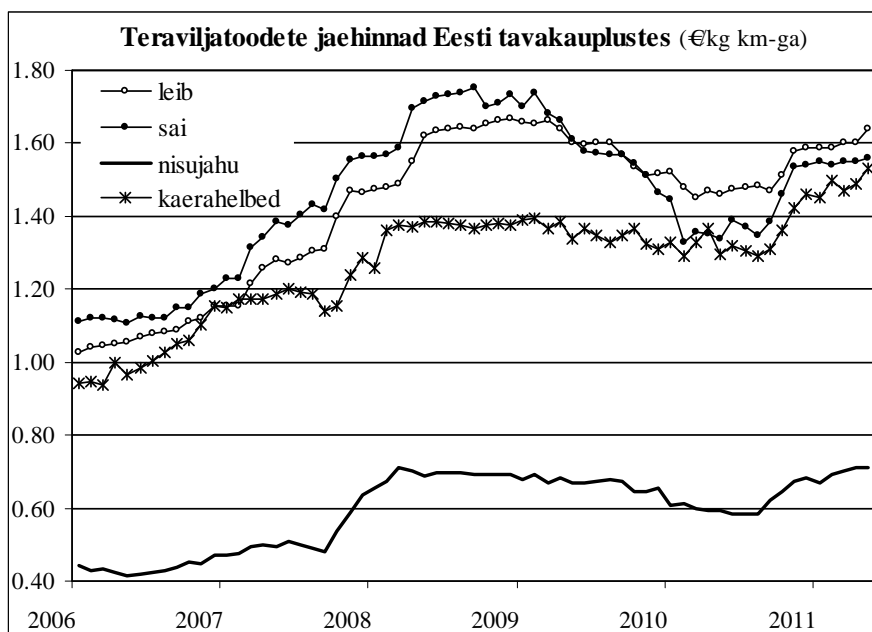
Eestis ja lähiregioonides on **rapsi kokkuostuhinnad** järginud EURONEXT'i börsihindu, kuid valdavalt jäänud nendest veidi madalamaks (joonis 8). Rapsi keskmine kokkuostuhind on Eestis liikunud tõusutrendil alates 2009. aasta oktoobrist 2011. aasta jaanuarini, teinud siis järsu hinnakorrektsiooni allapoole ja jätkanud jälle tõusutrendil (joonis 8). 2010. aasta detsembris oli rapsi kokkuostuhind 353,70 eurot /t ehk 37,1% kõrgem kui 2009. aasta detsembris (257,9 eurot/t). 2010. aasta keskmine rapsi kokkuostuhind oli Eestis 314,16 eurot/t ehk 27,3% kõrgem 2009. aasta keskmisest hinnast. Rapsiseemne keskmine ekspordihind oli 2010. aastal kümnendiku võrra kõrgem kui 2009. aastal (tabel 16). Keskmine impordihind oli 2010. aastal 2,4 korda madalam kui 2009. aastal (tabel 17), kuna 2009. aasta erakordselt kõrge impordihinna põhjuseks oli rapsi seemnevilja suur osatähtsus imporditavas rapsis (rapsi impordikäibest 90% moodustas seemnevilja maksumus, 2010. aastal vaid 35%). 2009. aastal olid kulutused seemneviljaks muretsetavale rapsile tavalisest suuremad 2008. aasta raskete ilmastikutingimustega koristusperioodi tõttu.

Joonis 8

Allikad: EKI, AMISNET

Kui teravilja kokkuostuhindade langus peatus 2009. aasta teisel poolel ja hinnad hakkasid aasta lõpul juba tasapisi tõusma, siis **teraviljatoodete jaehindade** langus jätkus veel 2010. aasta I kvartalis. 2010. aasta II ja III kvartalis hinnad stabiliseerusid ja IV kvartalis toimus juba järsk hinnatõus (joonis 9). Aastakeskmiste võrdluses olid 2010. aasta hinnad madalamad 2009. aasta hindadest. Seejuures oli hinnalangus säästukauplustes (Säästumarket, Maxima) saia ja leiva osas väiksem kui tavakauplustes, jahu ja kaerahelveste osas aga tavakauplustest suurem (tabel 18). 2011. aasta alguses on teraviljatoodete hinnatõus jätkunud, kuid aeglasemalt kui 2010. aasta lõpus. 2011. aasta viie kuu keskmised hinnad on uuesti 2009. aasta keskmistega võrreldavalt tasemel. Seejuures on hinnatõus 2011. aastal säästukauplustes saia, leiva ja kaerahelveste osas olnud suurem kui tavakauplustes.

Joonis 9

Allikas: EKI

Teraviljatoodete keskmised jaehinnad Eestis (€/kg käibemaksuga) Tabel 18

	2007	2008	2009	2010	2011, 5 kuud	Muutus 2010/2009, ±%	Muutus 2011,5k/ 2010, ±%
Tallinna avakauplustes							
Leib	1.33	1.66	1.68	1.59	1.67	-5,4	5,0
Sai	1.41	1.73	1.65	1.45	1.62	-12,1	11,7
Nisujahu	0.54	0.72	0.72	0.68	0.74	-5,6	8,8
Kaerahelbed	1.28	1.44	1.45	1.47	1.62	1,4	10,2
Eesti tavakauplustes							
Leib	1.30	1.59	1.59	1.50	1.60	-5,7	6,7
Sai	1.40	1.68	1.60	1.41	1.55	-11,9	9,9
Nisujahu	0.52	0.69	0.67	0.62	0.69	-7,5	11,3
Kaerahelbed	1.18	1.36	1.36	1.34	1.48	-1,5	10,4
Eesti säästukauplustes (Säästumarket, Maxima)							
Leib	1.08	1.33	1.35	1.31	1.44	-3,0	9,9
Sai	1.09	1.36	1.31	1.21	1.39	-7,6	14,9
Nisujahu	0.35	0.58	0.62	0.53	0.58	-14,5	9,4
Kaerahelbed	0.89	1.21	1.23	1.00	1.24	-18,7	24,0

Allikas: EKI

Võrreldes kodumaiste teraviljatoodete jaehindu Eesti ja mitme teise Euroopa pealinna suuremates **supermarketites** (tabel 19), on näha, et vaatlusaluse kolme toote osas olid kahe toote hinnad Tallinnas 2010. aastal jätkuvalt ühed kõrgematest. Nii nisujahu kui rapsiõli keskmine hind oli 2010. aastal Tallinnast kõrgem vaid Riias, Vilniuses ja Stockholmis. Vaid röstisaia hind Tallinnas kuulus põhjapoolse Euroopa võrdluses madalamate hulka – Tallinnast odavam oli röstisai vaid Riias.

Tabel 19

 Kodumaiste teraviljatoodete ja toiduõli aastakeskmised jaehinnad
 Euroopa pealinnade supermarketites (€/käibemaksuga)

	Nisujahu (2 kg)			Röstisai (300 g)			Rapsiõli (1 liiter)		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Tallinn	1.37	1.39	1.33	0.75	0.67	0.54	1.89	1.96	1.84
Riia	1.42	1.42	1.36	0.47	0.52	0.52	2.16	2.12	2.07
Vilnius	1.28	1.29	1.44	0.69	0.71	0.70	2.02	1.83	1.88
Varssavi	0.82	0.91	0.91	0.69	0.76	0.93	1.15	1.16	1.29
Praha	0.96	0.75	0.64	0.70	0.55	0.60	1.63	1.49	1.46
Bratislava	0.87	0.68	0.67	0.73	0.71	0.62	1.66	1.61	1.54
Budapest	1.34	1.01	0.99	1.76*	1.16*	1.02*
Helsingi	1.30	1.24	1.22	1.24	1.20	1.12	1.88	1.95	1.81
Berliin	1.36	1.21	1.07	1.12	1.08	1.04	1.31*	1.28*	1.04*
Stockholm	1.56	1.04	1.34	1.13	1.16	1.38	1.53	1.59	1.96

* päevalilleõli; Allikas: EKI

Teraviljasaaduste tarbimine

Statistikaamet arvutab teravilja tarbimist **bilansimeetodil**, mis sisaldab lisaks elanike kodussele toidutarbimisele ka toidlustusfirmade poolt vahendatud toidu tarbimist. Teravilja kogutarbimise väljatoomiseks arvestatakse teraviljatooted ümber teraviljaks. Bilansimeetodil leitud teraviljatoodete tarbimine Eestis on näidanud jätkuvat vähenemist kuni saagiaastani 2006/2007, mil teraviljatooted tarbiti 75 kg elaniku kohta (joonis 10). Teravilja tarbimise nii järsk vähenemine toimus peamiselt rukki ja vähemal määral nisu ja ka muu teravilja tarbimise vähenemise tõttu (tabel 20).

Kolmel viimasel saagiaastal (2007/2008 kuni 2009/2010) on teravilja toiduks tarbimine uuesti suurenenud. Saagiaastal 2009/2010 tarbiti Eestis teraviljatooted teraviljale ümberarvestatult 111,5 tuh tonni, mis teeb ühe elaniku kohta keskmiselt 83 kg aastas. Tarbimise suurenemine on toimunud jälle peamiselt rukki tarbimise kasvu arvel, kuid rohkem on hakatud sööma ka teistest viljadest valmistatud tooteid.

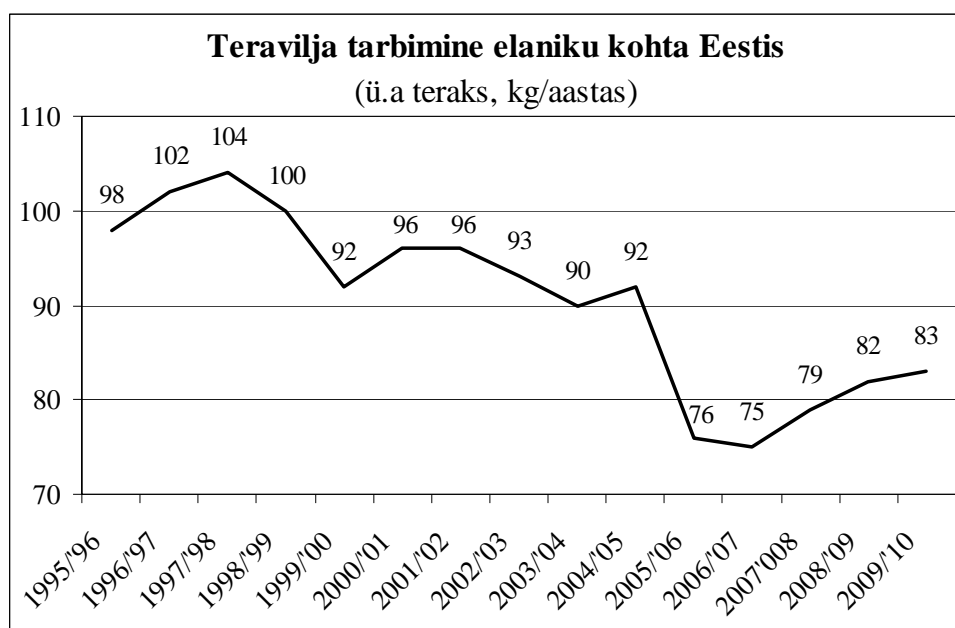
Tabel 20

Teravilja (ü.a terale) toiduks tarbimine Eestis, tuh tonnides ja kg/el (sulgudes)

	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Teravili kokku	102,0 (76)	100,7 (75)	105,3 (79)	110,1 (82)	111,5 (83)
nisu	65,3 (49)	67,8 (51)	65,7 (49)	70,3 (52)	69,1 (52)
rukis	24,7 (18)	22,4 (17)	28,5 (21)	28,0 (21)	28,9 (21)
oder	3,2 (2)	3,1 (2)	3,4 (3)	3,7 (3)	3,7 (3)
kaer	1,8 (1)	1,8 (1)	1,6 (1)	1,8 (1)	1,9 (1)
muu teravili	7,0 (5)	5,5 (4)	6,0 (4)	6,3 (5)	7,9 (6)

Allikas: SA

Joonis 10

Allikas: SA

EKI poolt on alates 1994. aastast viidud läbi kauplesevaatlusi¹ (tabel 21).

Leiva sortiment on viimasel kuuel aastal püsinud vahemikus 37-40 nimetust keskmiselt kauplese kohta. 2010. aasta mais oli müügil 38 Eestis valmistatud ja 0,4 Eesti leivatööstusettevõtete Läti ja Leedu partnerfirmades valmistatud leiba. Sarnaselt paljudele teistele toidutoodetele müüdi 2010. aasta mais ka leiba alandatud hindadega, leiva keskmine hind langes kauplustes seetõttu võrreldes eelnenud aastaga 8,9%. Ligi 100% leiva käibest saadi Eesti toodete müügist.

Nisujahu sortimendis suurenes viimase aastaga kodumaise jahu osakaal 36%-lt 43%-ni ja osakaal käibes 27%-lt 29%-ni. Eesti jahu turupositsiooni aitas parandada lisaks väikesele sortimendi laiendamisele ka impordist suurem odavnemine. Eesti kauplustes on nisujahu üks kallimaid Euroopas, kuid viimase aastaga on kodumaine kõrgema sordi nisujahu odavnenud 20,3% ning konkurentsivõimelisem hind suurendas ka Eesti toodete osakaalu jahumüügis. Sortimendi laius kokku oluliselt ei muutunud, kauplustes oli müügil keskmiselt ligi kolm kodumaist ja ligi neli nimetust importjahu. Kuigi Eestimaise nisujahu keskmine hind oli madalam kui importjahul, on see tingitud pigem sortimendi erinevusest. Sarnase jahu valikus oli kodumaine enamasti kallim, mistõttu kaupluste jahukäibest annavad suurema osa siiski välismaised tooted.

Küpsiste sortimendis suurenes importtoodete osakaal 69%-ni ja käibes 75%-ni. Eesti küpsiste osakaal kaupluste küpsiste müügi käibes oli 2010. aastal rekordiliselt madal (25%). Oma turuosa on kodumaised küpsised kaotanud impordist väiksema sortimendilaiendamise ning väiksema hinnalanguse tõttu. 2010. aasta mais oli kauplustes müügil 30 nimetust kodumaiseid (2009.a 29) ja 68 (61) nimetust importküpsiseid. Eestis toodetud küpsised odavnesid aastaga 1,5% ja importküpsised 7,2%.

Makarone sortiment Eesti kauplustes üha laieneb. Müügil on vaid importmakaronid, mida oli uuringu teostamise ajal kokku 21 riigist. Kodumaiseid makarone toodab vaid üks väike mahetootja. Makarone oli müügil 49 sorti keskmiselt kauplustes. Odavamad olid Läti, Leedu ja Poola makaronitooted, kalleimad Prantsusmaal toodetud.

Alates 2007. aastast on Eestis toodetud **kaerahelveste** sortiment kauplustes vähenenud ja importkaerahelveste valik laienenud. Sama trend jätkus ka 2010. aastal, mil kodumaiste kaerahelveste osakaal sortimendis oli 10%. Paljudes kauplustes kodumaiseid kaerahelbeid müügil ei olnud, kuna eelistetakse müüa odavamaid importkaerahelbeid. Kui importkaerahelbed odavnesid aastatagusega võrreldes keskmiselt 3%, siis kodumaised koguni kallinesid ligi 11%. Kodumaised kaerahelbed olid 2010. aasta mais kolmandiku võrra kallimad kui importkaerahelbed, mis on ka peamiseks põhjuseks miks Eesti toodete osakaal kaerahelveste müügi käibes langes 19%-le. See on rekordiliselt madal tase alates 2002. aastast. Kolme viimase aastaga on kodumaiste helveste osakaal nende toodete müügi käibes vähenenud 74%-lt 19%-ni.

¹ Eesti toidukaupade positsioon siseturul, 2002 – 2010. aastate vaatluste ülevaated. EKI 2010.

Tabel 21

Eesti kauplustes läbiviidud teraviljatoodete sortimendiuringu tulemused

	Eesti toode					Importtoode				
	Mai 2006	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2009	Mai 2010	Mai 2006	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2009	Mai 2010
Osatähtsus rahalises käibes (%)										
Leib	100	100	99	98	99	0	0	1	2	1
Nisujahu k/s	87	78	37	27	29	13	22	63	73	71
Küpsised	33	31	30	26	25	67	69	70	74	75
Makaronid	15	0	0	0	0	85	100	100	100	100
Kaerahelbed	81	74	40	20	19	19	26	60	80	81
Sortimendi laius (keskmine nimetuste arv kaupluses)										
Leib	38,9	38,1	37,2	38,8	38,5	0	0,7	0,5	0,9	0,4
Nisujahu k/s	5,4	3,7	2,7	2,2	2,7	1,1	2,3	3,9	4,0	3,6
Küpsised	26,4	30,0	28,6	29,1	30,1	59,8	62,0	61,8	61,0	67,7
Makaronid	5,6	0	0	0	0	39,2	42,8	45,5	47,5	48,8
Kaerahelbed	3,8	2,9	1,8	1,4	0,8	1,0	2,4	3,8	4,8	6,8
Osatähtsus pakutavas sortimendis (%)										
Leib	100	98	99	98	99	0	2	1	2	1
Nisujahu k/s	83	62	41	36	43	17	38	59	64	57
Küpsised	31	33	32	32	31	69	67	68	68	69
Makaronid	12	0	0	0	0	88	100	100	100	100
Kaerahelbed	79	54	32	23	11	21	46	68	77	90
Keskmiised hinnad (€/kg)										
Leib	1.16	1.39	1.67	1.76	1.61	-	1.68	1.92	1.91	1.50
Nisujahu k/s	0.39	0.46	0.64	0.67	0.53	0.45	0.51	0.72	0.70	0.65
Küpsised	2.14	2.15	2.42	2.89	2.84	3.11	3.12	3.75	4.32	4.00
Makaronid	0.81	-	-	-	-	1.01	1.14	1.53	1.63	1.58
Kaerahelbed	0.98	1.31	1.55	1.61	1.78	1.13	1.14	1.32	1.37	1.33

Allikas: EKI

Elanike ostueelistuste uuringu² tulemused näitavad, et jahust ja tangainetest ostis 2010. aastal peamiselt kodumaiseid tooteid 75% küsitletutest (2009.a 77%), küpsistest, keeksidest ja kookidest 58% (2009. a 64%), toiduõlist 53% (2009.a 52%) küsitletutest.

² Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused. EKI 2011

Maailmaturg

MAAILM

Saagiaastal 2009/2010 oli teraviljatoodang 1793,8 mln tonni ning riisi toodang 440,1 mln tonni. Toodang kattis tarbimise vajadused teravilja osas summaarselt, samuti nisu rukki ja odra osas, mitte aga kaera ja maisi osas. Ka maailma riisitoodang kattis saagiaasta 2009/2010 tarbimise vajadused.

USA Põllumajandusministeeriumi (USDA) viimaste, 2011. aasta mais antud hinnangute kohaselt on käesoleval 2010/2011 saagiaastal **maailma teraviljatoodang** 1732,8 mln tonni, mida on 3,4% vähem kui saagiaastal 2009/2010. Riisi toodanguks saagiaastal 2010/2011 hinnatakse 451,6 mln tonni, mida on 2,6% rohkem kui saagiaastal 2009/2010. USDA hinnangute kohaselt kasvab aga **teravilja tarbimine maailmas** saagiaastal 2010/2011 1,6%, sealhulgas kasvab võrreldes eelmise saagiaastaga nisu ja maisi tarbimine, teiste viljade osas prognoositakse tarbimise mõningast vähenemist. Tootmise mahtu ületab aga tarbimine käesoleval saagiaastal nii teravilja osas summaarselt kui kõigi viljade osas eraldi. USDA prognoosid näevad ette ka riisi tarbimise suurenemist käesoleval saagiaastal, kuid selle vajaduse peaks toodangu maht katma.

Tabel 22

Teravilja ja õlitaimede seemnete tootmine ja tarbimine maailmas (mln t)

	Tootmine			Tarbimine			Jäägid		
	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012*	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012*	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012*
Teravili	1793,8	1732,8	1816,4	1763,0	1785,2	1813,3	393,0	340,6	343,6
sh nisu	684,2	648,1	669,5	654,2	662,1	670,5	196,2	182,2	181,3
rukis	18,0	12,0	14,5	17,3	13,7	14,4	3,2	1,5	1,6
oder	150,4	123,5	131,5	144,6	136,0	134,2	37,0	24,4	21,8
kaer	23,5	19,8	22,8	23,9	21,1	22,7	4,4	3,1	3,2
mais	813,0	815,3	867,7	816,8	838,6	860,8	145,4	122,2	129,1
Riis	440,1	451,6	457,9	437,7	448,4	458,7	93,9	97,0	96,2
Õli- taimede seemned	442,4	449,3	459,2	419,9	442,5	457,0	70,9	73,8	72,2
sh raps	60,6	58,7	60,9	59,3	60,9	61,2	7,8	5,5	5,0

* esialgne

Allikas: USDA, mai 2011

USDA prognooside kohaselt kujuneb maailma teraviljatoodangu suuruseks 2011/2012. saagiaastal 1816,4 mln tonni ning tarbimise mahuks 1813,3 mln tonni. Tootmine ületab napilt tarbimist rukki, kaera ja maisi osas. Nisu ja odra osas jääb toodangu maht nõudlusest pisut väiksemaks. Ka riisitoodangu maht jääb esialgsete prognooside kohaselt nõudlusest veidi väiksemaks. Seega on teravilja tootmise ja tarbimise bilanss maailmas väga pingeline

ja seega väga tundlik kõikvõimalike looduslike katastroofide tõttu tekkivate saagikadude suhtes.

Ka nõudlus **rapsiseemnetele** maailmas kasvab jätkuvalt. USDA hinnangul kujuneb käesoleva 2010/2011. saagiaasta rapsiseemne toodanguks maailmas 58,7 mln tonni, mida on 3,1% vähem kui eelnenud saagiaastal. Järgmisel, 2011/2012. saagiaastal peaks rapsisaak USDA prognooside kohaselt kasvama 3,7%, kuid tootmise-tarbimise bilanss jääb ikka negatiivseks, toodangu maht ei kata nõudlust rapsiseemnele maailmas.

Rahvusvahelise Teravilja Nõukogu (IGC) aprilli raporti kohaselt prognoositakse 2011. aasta maailma teravilja toodanguks 1808 mln tonni (2010. aastal koristati 1730 mln tonni), tarbimise mahuks hinnatakse 1818 mln tonni (2010.a 1791 mln tonni) ja varusid koguneb aasta lõpuks 334 mln tonni (2010.a 343 mln tonni).

Maailma 2011. aasta nisu toodanguks prognoositakse 671 mln tonni (2010.a 650 mln tonni), nõudluseks 672 mln tonni (2010.a 662 mln tonni) ja varude maht ei muutu – 186 mln tonni.

Maailma maisi toodanguks prognoosib IGC 847 mln tonni, nõudluseks 854 mln tonni ja aasta lõpu varusid hindab 111 mln tonni suuruseks. Maisi kasvupinnad on küll suurenenud aga prognoosi järgi alaneb saak kuiva ilma tõttu külviperioodil.

EUROOPA LIIT

Cocerali hinnangute järgi (antud 2011. aasta märtsis) oli EL-27 **teraviljasaak** 2010. aastal 274,6 mln tonni (2009.a 293,4 mln t). Kasvupind oli eelmisest aastast 3,5% väiksem ja saagikus alanenud 3%. Vähenesid kõigi viljade saagid peale kõvanisu (tabel 23).

Saagiaastal 2010/2011 on Euroopa Liitu **imporditud** kokku 11,3 mln tonni teravilja (eelmisel saagiaastal 7,2 mln tonni), sealhulgas 2,1 mln tonni nisu (2,9 mln tonni), 1,9 mln tonni kõvanisu (2,0 mln tonni), 6,4 mln tonni maisi (2,1 mln tonni), 0,8 mln tonni sorgot (0,005 tonni) ning 0,1 mln tonni otra (0,1 mln tonni).

Eksporditud on EL-st kokku 25,9 mln tonni teravilja (eelmisel saagiaastal 20,6 mln tonni), sealhulgas 18,6 mln tonni pehmet nisu koos nisujahuga (17,5 mln tonni), 4,4 mln tonni otra (0,9 mln tonni), 1,8 mln tonni kõvanisu (0,8 mln tonni) ja 1,0 mln tonni maisi (1,1 mln tonni).

Võrreldes 2010. aastaga näitavad **Cocerali prognoosid 2011. aastaks** EL-27 teravilja kasvupinna 1,2%-list suurenemist 56,7 mln ha-ni, keskmise saagikuse tõusu 49-lt 50ts/ha-ni (+2%) ja kogusaagi suurenemist 283,7 mln tonnini (+3,3%). Kasvavad nisu, odra, maisi ja kaera kasvupinnad (vastavalt +1,1%, +2,5%, +5,9% ja +2,2%), teiste viljade pinnad vähenevad. Prognoositakse vaid nisu, odra, maisi ja kaera saakide suurenemist võrreldes eelmise aastaga (vastavalt +3,5%, +3,2%, +6,7% ja +3,4%). Vähenevad kõvanisu, rukki ja tritiku saagid.

EL-27 teravilja ja rapsi saagid ja prognoosid

Pind tuhat ha Saagikus ts/ha Saak tuhat t		2009	2010	2011 prognoos	Muutus 2011/2010 ± %
NISU	pind	22821	23036	23291	1,1
	saagikus	57,3	55,2	56,4	2,2
	saak	130690	127052	131443	3,5
DURUM	pind	2896	2937	2725	-7,2
	saagikus	29,4	29,3	30,4	3,8
	saak	8524	8597	8273	-3,8
ODER	pind	13959	12401	12714	2,5
	saagikus	44,5	42,6	42,9	0,7
	saak	62073	52852	54517	3,2
MAIS	pind	8388	8157	8635	5,9
	saagikus	68	67,6	68,1	0,7
	saak	57070	55142	58838	6,7
RUKIS	pind	2759	2649	2582	-2,5
	saagikus	35,6	31,8	31,4	-1,3
	saak	9817	8431	8119	-3,7
KAER	pind	2840	2629	2688	2,2
	saagikus	29,3	27,9	28,2	1,1
	saak	8319	7342	7592	3,4
SEGAVILI	pind	1585	1585	1583	-0,1
	saagikus	29,7	29,1	29,5	1,4
	saak	4711	4612	4533	-1,7
TRITIK	pind	2888	2697	2573	-4,6
	saagikus	42,1	39,1	40,3	3,1
	saak	12152	10536	10356	-1,7
KOKKU	pind	58136	56090	56746	1,2
	saagikus	50,5	49,0	50,0	2,0
	saak	293356	274563	283671	3,3
RAPSISEEME	pind	6482	6893	6814	-1,1
	saagikus	32,9	29,6	29,6	0,0
	saak	21325	20396	20190	-1,0

Allikas: COCERAL märts 2011

EL-27 rapsiseemne saak oli 2010. aastal 20,4 mln tonni ehk 4,4% väiksem kui 2009. aastal. 2011. aasta saagiks prognoosib COCERAL oma märtsikuus antud hinnangute kohaselt 20,2 mln tonni ehk 1% vähem kui 2010. aastal. Seda eelmise aastaga võrreldava saagikuse juures, kuid 1,1% võrra väiksemalt pinnalt (tabel 23).

Hinnanguliselt kasutab ELis loomakasvatus 60% kogu toodetud teraviljast. **Sööda vajaduse** arvutamiseks kasutatakse prognoosimudelit, mille sisendina võetakse arvesse loomset toodangut, teravilja toodangut, söödasegusid ja hinnanoteeringuid. Analüüsi tulemusena saadakse sööda tarbimise ja sööda hinna andmed.

Kasutatava mudeli põhjal saadud esialgsete hinnangute kohaselt kasutatakse 2010/2011. saagiaastal EL-s söödaks kokku 162,3 mln tonni teravilja, 2011/2012. saagiaastaks prognoositakse kasvu 163,5 mln tonnile. Õlikultuuride ja valgurikaste kultuuride kasutus söödana on 54,4 mln tonni ja prognoos järgmiseks aastaks 55,1 mln tonni.

Kultuuriti kasutatakse EL-s 2010/2011. saagiaastal söödana 50,4 mln tonni nisu, 52,2 mln tonni maisi, 39,8 mln tonni otra, 3,8 mln tonni rukist, 5,9 mln tonni kaera, 8,8 mln tonni tritikut ja 1,1 mln tonni sorgot. 2011/2012 turustusaastaks prognoositakse mudeli abiga 48,7 mln tonni nisu kasutamist söödana, maisi 53,5 mln tonni, otra 43 mln tonni, rukist 3,5 mln tonni, kaera 5,1 mln tonni, tritikut 8,5 mln tonni ja sorgot 1,1 mln tonni.

Kokkuvõte

Statistikaameti andmeil oli **2009. aasta teravilja kogusaak** Eestis 873,5 tuhat tonni (1,1% rohkem kui 2008.a). **2010. aasta teraviljasaagi** suuruseks oli 670 tuhat tonni (23,3% väiksem kui 2009.a). Teravilja kasvupind vähenes 2010. aastal 13,1%, saagikus vähenes 11,8%, vähenes kõigi viljade saagikus ja kõigi viljade saak peale talinisu.

Rapsi kasvupind suurenes Eestis 2009. aastal 5,6% ja 2010. aastal 19,4%, saagikus 2009. aastal suurenes ja saagi suuruseks oli 136 tuhat tonni. 2010. aastal rapsi saagikus vähenes 20,2% ja saak oli 129,6 tuhat tonni ehk 4,7% väiksem kui 2009. aastal.

2010. aastal oli teravilja ja teraviljatoodete põhieksport koguliselt **ümber arvestatuna teraks** 275 tuhat tonni, mis on 13,2% rohkem kui 2009. aastal. Põhiimport suurenes 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga 18,2% ehk 162 tuhande tonnini.

Teravilja **impordikäive** oli 2010. aastal 82,2 mln eurot ehk 5,2% suurem kui 2009. aastal (78,1 mln eurot). **Ekspordikäive** suurenes 59,9 mln eurot 2009. aastal 67,9 mln euroni 2010. aastal ehk 13,4%. Seega teravilja ja teraviljasaaduste väliskaubanduse negatiivne **saldo** vähenes –18,2 miljonilt eurot 2009. aastal –14,3 miljoni euroni 2010. aastal.

Õlikultuuride ja -saaduste impordikäive oli 2010. aastal 31,5 mln eurot, kahanemine võrreldes eelneva aastaga 34,4%. **Õlikultuure ja neist valmistatud saadusi eksporditi** 2010. aastal 69,4 mln euro eest, mida oli võrreldes 2009. aastaga 34,8% rohkem.

2008. aastal alanud teravilja hindade langus **maailmaturul** kestis 2009. aasta sügiseni. 2009. aasta IV kvartalis muutusid hinnad madalal tasemel stabiilsemaks. Ka 2010. aasta I poolaastal püsisid teravilja hinnad maailmaturul madalad liikudes üles-alla kõikides kergel tõusutrendil. Järsem hinnatõus algas 2010. aasta suvel, mil hinnad tõusid erinevates riikides enam-vähem üheaegselt. Hinnatõus kestis 2010. aasta lõpuni. 2011. aasta alguskuudel on hinnatõus peatunud ja hinnad on valdavalt stabiliseerunud tehes kergeid korrektsioone allapoole.

Eestis olid 2010. aasta keskmised teravilja **kokkuostuhinnad** 12,7...60% kõrgemad kui 2009. aastal. Enim tõusid keskmised kokkuostuhinnad toidurukkil (60%), toiduodral (60%), söödakaeral (57,3%), toidunisul (53%) ja tritikul (51%). Kõige vähem kallines söödarukis (12,7%). 2011. aastal on teravilja kokkuostuhindade tõus Eestis jätkunud.

Jaehindade tõus algas 2010. aasta IV kvartalis. 2010. aasta keskmised teraviljatoodete jaehinnad olid Eesti tavakauplustes olenevalt tootest kuni 12%, säästukauplustes kuni 19% madalamad aastatagusest tasemest. 2011. aasta alguses on teraviljatoodete hinnatõus jätkunud, kuid aeglasemalt kui 2010. aasta lõpus.

Rapsi keskmine kokkuostuhind on Eestis liikunud tõusutrendil alates 2009. aasta oktoobrist 2011. aasta jaanuarini, teinud siis järsu hinnakorrektsiooni allapoole ja jätkanud jälle tõusutrendil. 2010. aasta detsembris oli rapsi kokkuostuhind kõrgem kui 2009. aasta detsembris. 2010. aasta keskmine rapsi kokkuostuhind oli Eestis 27,3% kõrgem 2009. aasta keskmisest hinnast.

USA Põllumajandusministeeriumi (USDA) viimaste, 2011. aasta mais antud hinnangute kohaselt on käesoleval 2010/2011 saagiaastal **maailma teraviljatoodang** 1732,8 mln

tonni, mida on 3,4% vähem kui saagiaastal 2009/2010. USDA hinnangute kohaselt kasvab aga **teravilja tarbimine maailmas** saagiaastal 2010/2011 1,6%, sealhulgas kasvab võrreldes eelmise saagiaastaga nisu ja maisi tarbimine, teiste viljade osas prognoositakse tarbimise mõningast vähenemist. Tootmise mahtu ületab aga tarbimine käesoleval saagiaastal nii teravilja osas summaarselt kui kõigi viljade osas eraldi.

Ka **Rahvusvahelise Teravilja Nõukogu (IGC)** aprilli raporti kohaselt ei katnud teravilja tootmise maht 2010. aastal tarbimise vajadusi ning sama prognoositakse ka 2011. aastaks.

Cocerali hinnangute järgi (antud 2011. aasta märtsis) oli EL-27 **teraviljasaak** 2010. aastal 6,4% väiksem kui 2009. aastal. Vähenesid kõigi viljade saagid peale kõvanisu.

Võrreldes 2010. aastaga näitavad **Cocerali prognoosid 2011. aastaks** EL-27 teravilja kasvupinna 1,2%-list suurenemist, keskmise saagikuse tõusu +2% ja kogusaagi suurenemist +3,3%.

Ka nõudlus **rapsiseemnetele** maailmas kasvab jätkuvalt. USDA hinnangul kujuneb käesoleva 2010/2011. saagiaasta rapsiseemne toodanguks maailmas 58,7 mln tonni, mida on 3,1% vähem kui eelnenud saagiaastal. Järgmisel, 2011/2012. saagiaastal peaks rapsisaak USDA prognooside kohaselt kasvama 3,7%, kuid tootmise-tarbimise bilanss jääb ikka negatiivseks, toodangu maht ei kata nõudlust rapsiseemnele maailmas.